

N 214/1951

Gozdna rasa. — Že na str. 228. I. letnika „Lovca“ sem kratko omenil, da so dne 6. decembra 1910. ustrelili na kalih med Gornjo Šiško in med Kosezami lepega samca gozdne race, ki je menda iz lanskega gnezda. Nemeč pravi tej raci Brautente radi njene krasne zunanosti kar je posneto iz latinske ornitologične nomenklature, t. j. iz imen: *Anas sponsa*, *Aix sponsa*, *Dendronessa sponsa*, *Lampronessa sponsa*, ki so jih rabili v navedenem sporedu v ornit. literaturi. Anglež jo je pa nazval po njenem najljubšem bivališču Wood Duck, ker živi na sladkih vodah, najsi bodo že jezera, reke ali potoki, samo da jih obdaja popolnoma ali vsaj deloma gozd; tudi Nemeč ji pravi Waldente. Po angleškem, ozir. nemškem izrazu prikrojeno je tudi slovensko ime¹, kakor kaže naslov tega spiska.

Njena pradomovina je Severna Amerika, približno povedano Združene države Severne Amerike. Severne gnezdilke se selijo na zimo v južnejše kraje, race pa, ki gnezdiijo v srednjih delih Severne Amerike, prezimujejo tudi tam. Našteti tu vse kraje, kjer so naleteli razni raziskovalci na to raco, bi bilo prezamudno in preutrudljivo, navesti hočem iz literature le ona mesta, kjer je o tem kaj omenjenega, in sicer pride v poštev „Journal für Ornithologie“ z nastopnimi letniki in temle stranmi: 1857, 226, 227; 1859, 170, 172, 220; 1861, 344; 1862, 207; 1871, 267, 278; 1875, 381, 382 in 1885, 147 in „Ornitholog. Monatschrift“ 1886, 151, (Illinois); 1903, 45 (Wisconsin).

Vse druge navedbe v teh dveh časopisih se tičejo ptičjih razstav, zooloških vrtov, javnih ali zasebnih zbirk, ali so pa ponovne navedbe ravnokar naštetih podatkov.

Pripomniti moram, da je videl K. Pogge celo na Kineškem med drugo divjačino gozdne race, ki so visele na prodaj po prodajalnah ondotnih trgovcev z divjačino. (Ornithologische Monatschrift 1904, str. 254).

V Evropi je bila prva gozdna rasa in sicer samec ustreljena dne 13. oktobra 1852². tik Berlina na vodovju v kraljevem parku gradu Bellevue, kar opisuje obširno L. Martin v „Journal für Ornithologie“ 1853, str. 156—158, raditega najdemo to mesto pozneje v ornitologični literaturi pogosto omenjeno. Nekaj let preje je dobil namreč zoološki vrt v Antwerpenu več parov starih gozdnih rac, ki so se prav izdatno množile tako, da so jih l. 1860., kakor pripoveduje Baldamus (Journal für Ornithologie 1861, str. 151, našteli že 160. Odondod je potem

¹ Z besedo „Brautente“, ozir. „Lampronessa sponsa“ se ni dalo v slovenščini nič narediti. Posvetoval sem se o tem z g. kustusom L. Pintarjem in prišla sva, pravzaprav prišel je on, do zaključka, da je najboljše ime „gozdna rasa“. Če pa kdo pove kak boljši in prikladnejši izraz, mu pa iz srca rada odstopiva prioriteto.
Pisatelj.

² V „novem“ Naumannu, X. str. 12, stoji menda vsled tiskovne hibe napačna letnica „1854“.

dobil tudi zoološki vrt v Berlinu nekaj parov gozdnih rac, kjer jih goje dandanes v veliki množini. Na Nemškem so potem tekom let postrelili več gozdnih rac, ki so pobegnile iz zooloških vrtov, raznih nemških mest. Vsak tak slučaj je tudi po večkrat natančno zabeležen v ornitologičnih in lovskih časopisih, ki vse tu naštevati bi bilo predolgotrajno.

Tudi k nam v Avstro-Ogrsko se je zaletelo nekaj gozdnih rac. Vse te slučaje, ki so navedeni po raznih ornitologičnih in lovskih časnikih, sem zbral, ter jih podam cenjenim bralcem v nastopnem, razvrščene kronologično po kronovinah:

Gornje Avstrijsko. A. Hödig, upravitelj c. kr. gozdov in domén je ustrelil med 1. in 4. decembrom l. 1890. na severnem koncu Gmundenškega jezera samca in samico.³

Nižje Avstrijsko. V. pl. Grossbauer je z Zofijinega mostu opazoval dve gozdni raci, ki sta plavali po Donavskem kanalu navzgor⁴. Bilo je to pozimi. Natančnejšega časa ni nikjer navedenega. Najbrže je bilo decembra 1890. l. ali pa januarja 1891. l.

Štajersko. Največ gozdnih rac se je zaletelo v sosedno deželo na Štajersko. Koncem decembra 1883 so videli na Muri pri Gradcu več teh rac; dne 25. decembra je opazoval lekarnar J. M. Hofmann 3 racmane in 3 race na Muri, ustrelili so krasnega racmana, 2 so pa obstrelili.⁵ G. Viktor vitez Tschussi pl. Schmidhofenski, je ta članek priobčil in dostavil še, da so pred več leti na potoku Kamach ustrelili racmana iz trope regeljcev (*Anas querquedula* L.), pred 3—4 leti pa samico v lovišču Dobl. Dne 4. decembra 1890 je ustrelil c. kr. notar Homann pri Frohnleitenu te vrste raco,⁶ ki jo je podaril deželnemu muzeju.

Hrvaško in Slavonija. Pri Begtežu, graščina Kutjevo pri Požegi, je bil ustreljen dne 29. novembra 1890 krasen racman, ki je zdaj v zoološkem narodnem muzeju v Zagrebu; v tem muzeju je še en racman, navedeno pa ni, kje in kdaj je bil ustreljen⁷.

Kranjsko. Za našo deželo je gori navedeni racman prvi in edini primerljaj. Gosp. Ferdinand Schulz, ki je to ptico nagatil, trdi, da je ta racman mladič iz lanskega gnezda. Ker je ta gativec imel v rokah že na tisoče živali, mu z mirno vestjo prepustim sodbo o tem vprašanju. Izurjen, star gativec, kakor je g. Schulz, spozna na kosteh in na mesu neovrgljivo starost dotične živali.

G. dr. Oton Heinroth, asistent na zoološkem vrtu v Berlinu in najboljši poznavalec gozdne race, ki sem mu o tej, pri nas ustreljeni

³ Mittheilungen des ornithologischen Vereines in Wien. „Die Schwalbe,“ XII. Jahrgang 1891, str. 43.

⁴ A. Hugo's Jagdzeitung 1891, str. 74.

⁵ Mittheilungen des ornithologischen Vereines in Wien 1884, str. 30.

⁶ l. c. Journal für Ornithologie 1892. str. 124, in pa „Mittheilungen des naturwissenschaftlichen Vereines für Steiermark. Jahrgang 1890. Graz 1891. Str. LXXXV.

⁷ Glasnik hrvatskoga naravoslovnog društva 1902 str. 28.

raci sporočil in mu obenem javil Schulzovo trditev o njeni starosti, mi piše v pismu z dne 1. februarja 1911 tole: „Ihre Nachricht von dem Erlegen einer Brautente am 6. Dez. 1910 interessiert mich natürlich sehr. Zugleich möchte ich aber fragen, woher sie wissen, daß es sich um einen jungen Vogel handelt, denn gesunde, im Anfang des Sommers bezgl. im Frühjahr erbrütete Tiere sind im Dezember vollständig ausgefärbt und dann nur von einem sehr geübten Sachkenner von älteren Stücken zu unterscheiden. Bei weiblichen Enten ist das Alter wohl überhaupt kaum festzustellen, sobald sie ihr Jugendkleid vermausert haben. Im allgemeinen lege ich allen Jungenten, deren ich habhaft werden kann, Fußringe an; jedoch werden auch immer einige in der Umgegend erbrütet, die dann natürlich nicht in dieser Weise bezeichnet werden können. Ebenso sind die dreijährigen und älteren Vögel im allgemeinen nicht beringt. Das Gefieder ist natürlich bei all unseren Brautenten — wir haben nur freifliegende — tadellos“.

Ko sem mu ponovno sporočil, da vztraja g. Schulz pri svoji trditvi, mi je pisal g. dr. Oton Heinroth dne 9. februarja 1911: „Ich kann Sie nur noch einmal darauf aufmerksam machen, daß die Feststellung des Alters bei bereits ausgefärbten Vögeln ungemein schwer ist, bezgl. in diesen Falle nur dann gelingt, wenn man schon sehr viele Brautenten, die durch Fussringe ihre Altersurkunde bei sich tragen, in der Hand gehabt hat. Ich habe immer die Erfahrung gemacht, daß Präparatoren zwar mit großer Sicherheit das Alter eines Vogels angeben, daß sie sich aber, wenn man die betreffenden Stücke nach ihrem Geburtsdatum genau kennt, in sehr vielen Fällen gründlich irren.“ Oporekati seveda ne morem ne Schulzu ne dr. Heinrothu, vendar bi pritegnil Schulzovemu mnenju. Vsak izkušen gativec vé, da imajo mlade živali finejše meso in mehkejše kosti kakor stare. Resnici na ljubo pa moram poudariti, da slikar naše race v „novem“ Náumannu zvezek X., slika I., št. 5. ni prav dobro pogodil. Upam pa, da bomo to nesoglasje na ta ali oni način poravnali; glavna stvar je, da smo spol ugotovili.

Na vprašanje, od kod bi bile vse te race, ki so se k nam zaletete, je težko natanko odgovoriti; gotovo je le toliko, da so iz Nemčije, kjer jih imajo tudi na prostem. O tem mi je pisal g. dr. Heinroth dne 1. februarja tole: „Natürlich ist es unmöglich, die Herkunft Ihres Stückes auch nur in annähernder Sicherheit anzugeben, denn es gibt sehr viele Privatliebhaber, welche Brautenten halten, und auch in vielen öffentlichen Anlagen und anderen zoologischen Gärten werden die Tiere gezüchtet und entgehen dann häufig dem Amputieren eines Flügels. Unter Anderem hat mein Freund, Herrn Dr. C. v. Wissel, Görlitz, Fasanerie Wilhelmshof, stets freifliegende Brautenten, von denen ihm zu seinem Leidwesen bei größeren Ausflügen stets einige abgeschossen werden“. Pripomniti moram, da znaša zračna črta Berolin-Ljubljana 720 km, ki jo je preletela rasa v večjih ali manjših presledkih. Sicer je tudi mogoče, da je naša rasa od kod drugod, južneje Berolina, kjer so jo prezrli in ji

pozabili peroti pristriči. To vprašanje, ki je za nas končno podrejenega pomena, je važnejše za ornitologično vednost in razvozlati bi se dalo z neovržno gotovostjo le tedaj, če bi bila imela raca na nogi pritrjen kak obroček, ki jih v znanstvene svrhe pripenjajo dandanes na raznih ptičjih opazovalnicah ujetim pticam, ki jih potem izpusté, in na ta način doženó, kjer jo ustrelé ali ulové, od kod je in kako daleč je letela.

Kdor želi kaj natančnejšega izvedeti o življenju te race, ki bi jo kazalo tudi pri nas udomaćiti, temu bi nasvetoval brošuro, ki jo je spisal že večkrat navedeni dr. Oton Heinroth pod naslovom die „Brautente“. Ta spis je izšel prvotno v „Journal für Ornithologie“ 1910 na str. 101 do 156; navedeni članek je ponatisnil znani založnik lovskih spisov I. Neumann v Neudammu; brošura velja 2.50 nemških mark, ima VIII + 71 strani in jo krasi 7, večinoma po naravi posnetih slik. Ocenil jo je med drugimi tudi gosp. dr. Karl R. Hennicke v „Ornithologische Monatschrift“ 1910, str. 204 in 205, takole: „Das durch zahlreiche photographische Abbildungen auf vier Tafeln und eine Bundtafel gezierte, 71 Seiten umfassende Werk gibt eine genaue Monographie der Brautente, eine Schilderung ihrer äußeren Kennzeichen, ihrer Mauser, ihrer täglichen Lebensgewohnheiten, Bewegungsweisen, Verkehrsformen, Stimme, Fortpflanzung, ihres psychischen Verhaltens, Notizen über Einbürgerung, Schutz und genaue Beschreibung. Besonders ausführlich ist der Abschnitt über Fortpflanzung in dem das Liebesleben, die Nestsuche, künstliche Nisthöhlen, Gelege, Brut, Ausschlüpfen der Jungen und Verhalten der Mutter zu den Kindern geschildert werden. Eingeleitet wird das ganze durch einen Abschnitt über die Aufzucht junger Brautenten durch Hühnerglucken, über die Stockente als Pflegemutter und über die systematische Stellung der Brautente. Mischlinge finden sich in der Literatur nur mit der Mandarinente erwähnt. Der Verfasser hat aber noch keinen zu Gesicht bekommen. Es würde zu weit führen, auf Einzelheiten einzugehen, nur das möchte ich betonen, daß das Buch an wichtigen Beobachtungen außerordentlich reich ist. Auch über analoge Verhältnisse bei anderen Vögeln, besonders was Intelligenz und sonstiges psychisches Verhalten angeht, finden sich äußerst interessante Bemerkungen. Das Buch ist weit mehr als eine einfache Monographie“.

Sicer pa delo samo mojstra hvali!

Dr. Janko Ponebšek.

